

10 Σεπτεμβρίου: Άγιος Χρυσόστομος Σμύρνης και οι συν αυτώ Άγιοι Αρχιερείς

/ [Βίοι Αγίων](#)

Σήμερα 10 Σεπτεμβρίου, Κυριακή προ της Υψώσεως του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού, η Εκκλησία της Ελλάδος τιμά τη μνήμη των Εθνομαρτύρων Επισκόπων Χρυσοστόμου Σμύρνης, Αμβροσίου Μοσχονησίων, Γρηγορίου Κυδωνίων, Προκοπίου Ἰκονίου, Ευθυμίου Ζήλων, καθώς και όλων όσων έχασαν παντοιοτρόπως την ζωή τους κατά την καταστροφή του Μικρασιατικού Ελληνισμού του 1922.

Συμφώνως με την υπ' αριθμ. 2556/5-7-1993 εγκύκλιο της Ιεράς Συνόδου, η εορτή αυτών των Αγίων θα τιμάται κάθε έτος την Κυριακή προ της Υψώσεως του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού.

Άγιος Χρυσόστομος Σμύρνης

Ο εθνομάρτυρας Χρυσόστομος Καλαφάτης, γεννήθηκε στην Τριγλία της Προποντίδας το 1867 μ.Χ. Γονείς του Χρυσοστόμου ήσαν ο Νικόλαος Καλαφάτης και η Καλλιόπη Λεμωνίδου. Το ζεύγος απέκτησε 8 παιδιά, 4 αγόρια και 4 κορίτσια. Από τ' αγόρια επέζησαν ο πρωτότοκος Ευγένιος (γεννήθηκε το 1865 μ.Χ.) και ο Χρυσόστομος. Ο Ευγένιος συμπαραστάθηκε στον νεώτερο αδελφό του σ' όλη τη διάρκεια του πολυτάραχου βίου του και τελικά τον ακολούθησε έως το μαρτύριο. Ο Νικόλαος Καλαφάτης είχε γνώση του οθωμανικού δικαίου και αντιπροσώπευε τους συμπολίτες του στα τουρκικά δικαστήρια. Αγαπούσε ακόμη την εκκλησιαστική μουσική και είχε ανάμιξη στα κοινά και γι' αυτό εξελέγετο δημογέροντας. Η σύζυγός του Καλλιόπη ήταν μια ευλαβής γυναίκα. Αυτή έταξε τον Χρυσόστομο στην Παναγία την ημέρα των Φώτων του 1868 μ.Χ., όταν είχε επισκεφθεί την Τρίγλια ο Μητροπολίτης Προύσας. Το ζεύγος Καλαφάτη, παρά την μέτρια οικονομική του κατάσταση, ανέθρεψε με επιμέλεια τα παιδιά του. Πρώτοι δάσκαλοι του Χρυσοστόμου στην Τρίγλια ήσαν ο αρχιμανδρίτης και μετέπειτα μητροπολίτης Ιωαννίκιος για τα εκκλησιαστικά, ο Γαζής για τα ελληνικά, ο Χριστόφορος Μουμουζής για τα τουρκικά, ο Νικόλαος Χατζηχρυσάφης για τα γαλλικά και ο Παπα-Θεοδόσης για την εκκλησιαστική μουσική.

Ο Χρυσόστομος σπούδασε στη θεολογική Σχολή Χάλκης (1884 - 1891 μ.Χ.) και υπηρέτησε ως αρχιδιάκονος του μητροπολίτη Μυτιλήνης Κωνσταντίνου Βαλιάδη, ο οποίος αναδείχθηκε Οικουμενικός Πατριάρχης ως Κωνσταντίνος Ε' (1897 μ.Χ.). Χρημάτισε πρωτοσύγκελος της Μεγάλης Εκκλησίας και το 1902 μ.Χ. χειροτονήθηκε από τον Πατριάρχη Ιωακείμ Γ' μητροπολίτης Δράμας (1902 - 1910 μ.Χ.). Οι αγώνες του εναντίον της βουλγαρικής προπαγάνδας και για την τόνωση του εθνικού φρονήματος ενόχλησαν την Υψηλή Πύλη, η οποία αξίωσε από το Πατριαρχείο την άμεση ανάκληση του (1907 μ.Χ.). Αποχωρίστηκε με πικρία το ποίμνιό του και αποσύρθηκε στην Τριγλία με την ελπίδα της επιστροφής στην μητρόπολη Δράμας, η οποία κατέστη δυνατή το 1908 μ.Χ. με την ψήφιση του νέου τουρκικού συντάγματος. Η ενθουσιώδης υποδοχή που του επιφύλαξε ο λαός της Δράμας συνδέθηκε με την έξαρση του εθνικού αγώνα, γι' αυτό και χαρακτηρίστηκε από την Υψηλή Πύλη επικίνδυνος για την δημόσια τάξη. Ανακλήθηκε εκ νέου από την μητρόπολη Δράμας (20 Ιανουαρίου 1909 μ.Χ.) και αποσύρθηκε πάλι στην Τριγλία μέχρι την μετάθεση του στην μητρόπολη Σμύρνης (11 Μαρτίου 1910 μ.Χ.).

Στην Μητρόπολη Σμύρνης συνέχισε τους εθνικούς του αγώνες, οργάνωσε δε πάνδημο συλλαλητήριο για να καταγγείλει τις βιαιότητες των Βουλγάρων στην Μακεδονία εναντίον των Ελλήνων, την υποστήριξη των τουρκικών αρχών προς την βουλγαρική προπαγάνδα και τις γενικότερες καταπιέσεις της Υψηλής Πύλης εναντίον του Ελληνισμού του Οθωμανικού κράτους. Οι τουρκικές αρχές της

περιοχής θορυβήθηκαν και πέτυχαν την απομάκρυνση του από την μητρόπολη Σμύρνης (1914 μ.Χ.), στην οποία επέστρεψε μετά την ανακωχή του Μούνδρου (1918 μ.Χ.). Κατά την περίοδο της ελληνικής διοίκησης της Σμύρνης (1919 – 1922 μ.Χ.), λειτουργούσε ως αναμφισβήτητος εθνάρχης του μικρασιατικού Ελληνισμού και ως ο εμπνευσμένος ηγέτης της «Μικρασιατικής Άμυνας» για την δημιουργία αυτόνομου κράτους σε περίπτωση ήττας του ελληνικού στρατού. Η κατάρρευση όμως του μικρασιατικού μετώπου (Αύγουστος 1922 μ.Χ.) απογοήτευσε τον μεγαλόπνοο μητροπολίτη, ο οποίος αποδοκίμασε τα σχέδια των Μεγάλων Δυνάμεων για την απομάκρυνση του ελληνικού στοιχείου από την Μικρά Ασία. Η εισβολή των Τούρκων στην Σμύρνη υπήρξε η δοκιμασία των εθνικών του οραμάτων. Αρνήθηκε να εγκαταλείψει τον λαό του, παρά την πίεση των προξένων της Αγγλίας και της Γαλλίας. Στις 27 Αυγούστου 1922 μ.Χ. συνελήφθη από τον Τούρκο φρούραρχο της πόλης Νουρεντίν πασά, μετά το τέλος της θείας Λειτουργίας στο ναό της Αγίας Φωτεινής, και παραδόθηκε στον εξαγριωμένο τουρκικό όχλο. Έπειτα από φρικτά βασανιστήρια βρήκε μαρτυρικό θάνατο. Ο εκφραστής των εθνικών πόθων κατέστη πλέον το σύμβολο των τραγικών πεπραγμένων του Γένους. Το δίτομο έργο του Περί Εκκλησίας, τα άρθρα του στα περιοδικά Εκκλησιαστική Αλήθεια και Ιερός Πολύκαρπος και η όλη κηρυκτική του δράση αναδεικνύουν την υπέροχη πνευματική μορφή του εθνομάρτυρα Ιεράρχη.

Στο μαρτύριο του μητροπολίτη παρευρέθηκαν και οι 20 Γάλλοι ναύτες, την αντίδραση των οποίων περιέγραψε ο Γάλλος συγγραφέας Ρενέ Πουώ.

Μία γαλλική περίπολος από είκοσι άνδρες, τους οποίους συνόδευα μαζί μ' έναν άλλο πολιτοφύλακα, κατευθύνθηκε αμέσως στη Μητρόπολη, με σκοπό να πεισθεί ο μητροπολίτης να έλθει και να παραμείνει στην εκκλησία της Sacre-Coeur ή στο Γαλλικό Προξενείο. Ο μητροπολίτης Χρυσόστομος δεν δέχθηκε, λέγοντας ότι σαν καλός ποιμένας είχε χρέος να μείνει κοντά στο ποίμνιό του. Όταν η περίπολος έβγαινε από τη Μητρόπολη, ένα αυτοκίνητο στο οποίο επέβαιναν ένας Τούρκος αξιωματικός και δύο στρατιώτες, με τις λόγχες πάνω στα όπλα, σταμάτησε μπροστά από το μητροπολιτικό κτίριο. Ο αξιωματικός ανέβηκε επάνω και διέταξε τον μητροπολίτη να τον ακολουθήσει στον Νουρεντίν πασά, τον στρατιωτικό διοικητή. Βλέποντας ότι απάγεται ο μητροπολίτης, είπα στους άνδρες της περιπόλου να πάρουμε από πίσω το αυτοκίνητο. Φθάσαμε μπροστά στον Μεγάλο Στρατώνα, όπου βρισκόταν ο στρατιωτικός διοικητής, ο στρατηγός Νουρεντίν. Ο αξιωματικός που συνόδευε τον Χρυσόστομο, τον οδήγησε μπροστά στον Νουρεντίν. Σε δέκα λεπτά, και ενώ ο Χρυσόστομος κατέβαινε, βγήκε στο μπαλκόνι του κτιρίου ο Νουρεντίν πασάς, ο οποίος απευθύνθηκε στους χίλους με χίλιους πεντακόσιους μουσουλμάνους, άνδρες και γυναίκες, που βρίσκονταν στην πλατεία· τους είπε ότι τους παραδίδει, τον μητροπολίτη, προσθέτοντας χαρακτηριστικά τις

φράσεις: «Αν σας έκανε καλό, να του το ανταποδώσετε· αν σας έκανε κακό, να του κάνετε και εσείς κακό!»

Ο όχλος άρπαξε χωρίς χρονοτριβή τον μητροπολίτη και τον οδήγησε πιο πέρα, μπροστά στο κομμωτήριο του Ismail, ενός Ιταλού προστατευόμενου· εκεί σταμάτησαν και τον έντυσαν με μία άσπρη μπλούζα που πήραν από τον κομμωτή· άρχισαν αμέσως να τον χτυπούν λυσσασμένα με γροθιές και με ξύλα, και να τον φτύνουν στο πρόσωπο· του τρύπησαν με μαχαιριές το σώμα· του ξερίζωσαν τη γενειάδα· του έβγαλαν τα μάτια· του έκοψαν τη μύτη και τα αυτιά.» Πρέπει να σημειώσουμε, ότι η γαλλική περίπολος παρακολουθούσε τα γεγονότα μέχρι τη σκηνή που περιγράψαμε. Οι άνδρες που την αποτελούσαν (επρόκειτο για ναύτες), είχαν βγει έξω απ' τα ρούχα τους, έτρεμαν χωρίς υπερβολή από την αγανάκτηση και ήθελαν να επέμβουν. Ο επικεφαλής, όμως, αξιωματικός, με το περίστροφο στο χέρι ακολουθούσε τις διαταγές που τους είχαν δοθεί και τους εμπόδιζε να κάνουν οποιαδήποτε κίνηση. Στη συνέχεια, δεν είδαμε πια το μητροπολίτη, που τον αποτελείωσαν σε μικρή απόσταση πιο πέρα». (Rene Puaux, «Ο θάνατος της Σμύρνης», Αθήνα 1992, σσ. 57-58).

Άγιος Αμβρόσιος Μητροπολίτης Μοσχονησίων

Ο Άγιος Αμβρόσιος σπούδασε στη Θεολογική Σχολή του Τιμίου Σταυρού Ιεροσολύμων και στη θεολογική Ακαδημία του Κιέβου. Υπήρξε δε εφημέριος σε πολλές ελληνικές κοινότητες της Κριμαίας (Θεοδοσίας, Συμφεροπόλεως, Σεβαστουπόλεως). Το 1913 μ.Χ. χειροτονήθηκε βοηθός επίσκοπος της Μητροπόλεως Σμύρνης με τον τίτλο Ξανθουπόλεως, αναπλήρωσε δε τον εξόριστο μητροπολίτη κατά τη διάρκεια του Α' παγκοσμίου πολέμου. Το 1919 μ.Χ. χρησιμοποιήθηκε ως πατριαρχικός έξαρχος στα Μοσχονήσια, το δε 1922 μ.Χ. έγινε Μητροπολίτης Μοσχονησίων. Κατά τη Μικρασιατική καταστροφή τάφηκε ζωντανός, από τους Τούρκους μαζί με άλλους εννέα Ιερείς σε λάκκο έξω από την πόλη των Κυδωνιών (15 Σεπτεμβρίου 1922 μ.Χ.).

Άγιος Προκόπιος Λαζαρίδης Μητροπολίτης Ικονίου (1911 - 1923 μ.Χ.)

Προηγούμενος επίσκοπος Αμφιπόλεως (1894 - 1899 μ.Χ.) και Μητροπολίτης Δυρραχίου (1899 - 1906 μ.Χ.) και Φιλαδέλφειας (1906 - 1911 μ.Χ.). Ήταν και αυτός μεταξύ των εθνοϊερομαρτύρων εκείνων των χρόνων.

Οι συνθήκες γι' αυτόν ήταν ιδιαίτερες. Οι νεότουρκοι προσπαθούσαν να οργανώσουν τουρκορθόδοξη Εκκλησία, ανεξάρτητη απ' το Πατριαρχείο, χρησιμοποιώντας αποκλειστικά τη τουρκική γλώσσα. Για το σκοπό αυτό πίεζαν

ιερείς να προσχωρήσουν σ' αυτή τη προσπάθεια. Αλλά απέτυχαν. Ιδιαίτερα στην Ανατολία – τα βάθη της Μικράς Ασίας – είχαν εγκλωβίσει τους ορθοδόξους και τους υπέβαλλαν σε φοβερές κακώσεις μέχρι να αποσκιρτήσουν από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Τρεις μάλιστα αρχιερείς, με επικεφαλής τον Μητροπολίτη Ικονίου Προκόπιο, τους ανάγκαζαν να προβούν σε αυθαίρετη και αντικανονική χειροτονία επισκόπου, έτσι ώστε να διαρρηχτούν οι σχέσεις τους με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και να χειραφετηθούν αυθαίρετα ως αυτοτελής τουρκορθόδοξη Σύνοδος. Εν μέσω αυτής της καταδυναστεύσεως του ποιμνίου και των ποιμένων του, αλλά και των απελπισμένων κλαυθμών του λαού, ο Μητροπολίτης Προκόπιος παρέδωσε το πνεύμα του στον Μέγα Αρχιερέα και Σωτήρα Χριστό, προμαχώντας και συμπάσχοντας με τους στενάζοντες Έλληνες χριστιανούς της Ανατολίας.

Άγιος Γρηγόριος Μητροπολίτης Κυδωνιών (22 Ιουλίου 1908 - 3 Οκτωβρίου 1922)

Προηγούμενως διετέλεσε και μητροπολίτης Τιβεριουπόλεως και Στρωμνίτης (12 Οκτωβρίου 1902 μ.Χ. - 22 Ιουλίου 1908 μ.Χ.). Το κοσμικό του όνομα ήταν Αναστάσιος Αντωνιάδης ή Σαατσόγλου και, κατά μεταγλώττιση δική του, Ωρολογάς. Γεννήθηκε στη Μαγνησία της Μικράς Ασίας το 1864 μ.Χ. Ως Ιεροκήρυκας ανήκει στους πρώτους που στο κήρυγμα χρησιμοποίησαν τη δημοτική γλώσσα. Και στις τρεις μητροπόλεις που υπηρέτησε εργάστηκε με ζήλο και επιτυχία για την προάσπιση των εθνικών ελληνικών δικαιών και ιδιαίτερα συνεργάστηκε γι' αυτά με τον μητροπολίτη Δράμας Χρυσόστομο Καλαφάτη (1902 - 1910 μ.Χ.), τον κατόπιν εθνομάρτυρα μητροπολίτη Σμύρνης (1910 - 1922 μ.Χ.). Στις 12 Οκτωβρίου 1902 μ.Χ. χειροτονήθηκε μητροπολίτης στη σπουδαία από εθνικής απόψεως επαρχία Τιβεριουπόλεως και Στρωμνίτης στην οποία αγωνίστηκε όχι μόνο κατά των τούρκων αλλά ιδιαίτερα εναντίον του βουλγαρικού κομιτάτου, μέλη του οποίου προσπάθησαν, πολλές φορές, να τον δολοφονήσουν (1905 μ.Χ.).

Η τουρκική κυβέρνηση, όταν πληροφορήθηκε την εθνική δράση του Γρηγορίου, ανάγκασε το Οικουμενικό Πατριαρχείο να απομακρύνει τον Γρηγόριο, μεταθέτοντας τον στη νεοσύστατη μητρόπολη Κυδωνιών στις 22 Ιουνίου 1908 μ.Χ., όπου ο Γρηγόριος συνέχισε την εθνική του δράση. Το 1918 μ.Χ. κατηγορήθηκε από τους Τούρκους για εσχάτη προδοσία, δικάστηκε δύο φορές στο Στρατοδικείο της Σμύρνης, καταδικάστηκε και φυλακίστηκε. Μετά την αποφυλάκιση του (16 Οκτωβρίου 1918 μ.Χ.) και την κατάληψη των Κυδωνιών από τον ελληνικό στρατό (19 Μαΐου 1919 μ.Χ.), ο Γρηγόριος δεν απομακρύνθηκε από την επαρχία του, για υποθέσεις της οποίας πολλές φορές ήλθε σε αντίθεση με τον ύπατο αρμοστή στη Σμύρνη Αριστείδη Στεργιάδη. Μετά την αποχώρηση των ελληνικών πολιτικών και

στρατιωτικών αρχών από τις Κυδωνιές, ο Γρηγόριος, σε σύσκεψη με τη δημογεροντία, εισηγήθηκε την αναχώρηση των κατοίκων των Κυδωνιών και τη μεταφορά τους στη Μυτιλήνη, για να αποφύγουν τη σφαγή από τους Τούρκους, αλλά δυστυχώς οι υποδείξεις του δεν έγιναν αποδεκτές. Έτσι το δράμα των κατοίκων των Κυδωνιών άρχισε στις 22 Αυγούστου 1922 μ.Χ., όταν άτακτος τουρκικός στρατός κατέσφαξε κοντά στην κωμόπολη Φράνελι του Αδραμυττηνού Κόλπου 4.000 Έλληνες κατοίκους των Κυδωνιών.

Ο μητροπολίτης Γρηγόριος, παρά τους εξευτελισμούς που υφίστατο από τις τουρκικές αρχές, τις επισκεπτόταν και αγωνιζόταν να σώσει και να θρέψει το ποίμνιο του. Όταν δε στις 15 Σεπτεμβρίου πληροφορήθηκε τη σφαγή του μητροπολίτη Μοσχονησίων Αμβροσίου και των 6.000 κατοίκων τους από τους Τούρκους, ο Γρηγόριος αγωνίστηκε υπεράνθρωπα και κατόρθωσε να συγκατατεθούν οι Τούρκοι να έλθουν ελληνικά πλοία από τη Μυτιλήνη με αμερικανική σημαία και με την εγγύηση του Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού και να παραλάβουν 20.000 Έλληνες από τις 35.000 που κατοικούσαν τις Κυδωνιές. Ο Γρηγόριος αρνήθηκε να αναχωρήσει και στις 30 Σεπτεμβρίου οι Τούρκοι τον συνέλαβαν και τον φυλάκισαν. Στη φυλακή βασανίστηκε φρικτά και στις 3 Οκτωβρίου, μαζί με άλλους Ιερείς και προκρίτους των Κυδωνιών που είχαν επίσης συλληφθεί θανατώθηκε.

Άγιος Ευθύμιος Μητροπολίτης Ζήλων

Ο Ευθύμιος Αγριτέλης, υπήρξε επίσκοπος Ζήλων από το 1912 μ.Χ. έως το 1921 μ.Χ. Μοναχός της Ιεράς Μονής Λειμώνας, σπούδασε στη Θεολογική σχολή της Χάλκης και κατόπιν έκανε διδασκαλος και Ιεροκήρυκας στη Λέσβο και πρωτοσύγκελος στη μητρόπολη Μηθύμνης. Στις 12 Ιουνίου 1912 μ.Χ. χειροτονήθηκε επίσκοπος Ζήλων. Ως επίσκοπος ανέπτυξε μεγάλη θρησκευτική και εθνική δράση. Όταν η δράση του έγινε γνωστή στους Κεμαλιστές Τούρκους, συνελήφθη και φυλακίστηκε μαζί με άλλους πρόκριτους της επαρχίας Αμασείας στις 21 Ιανουαρίου 1921 μ.Χ. Με αίτηση του, ζήτησε από την κεμαλική κυβέρνηση της Άγκυρας να θεωρηθεί μόνο αυτός ένοχος και να απαλλαγούν οι υπόλοιποι συλληφθέντες. Μάλιστα δε μπροστά στο δικαστήριο απολογήθηκε με θαυμάσια αγόρευση. Στη φυλακή υπέστη πολλά βασανιστήρια, από τα όποια και πέθανε στις 29 Μαΐου 1921 μ.Χ. Μετά δε τον θάνατο του ήλθε και η καταδικαστική απόφαση του τούρκικου δικαστηρίου!

Πηγή: Ορθόδοξος Συναξαριστής